

**Ткаченко М.І.** кандидат економічних наук,  
доцент кафедри бізнесу та права  
Вінницький соціально-економічний  
інститут Університету «Україна»

**Жукова О.А.**, старший викладач  
кафедри бізнесу та права

Вінницький соціально-економічний  
інститут Університету «Україна»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8751-5071>

**Подзігун М.В.**, бакалавр спеціальності  
«Фінанси, банківська справа та  
страхування»

Вінницький соціально-економічний  
інститут Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2023-25-15>

## СОЦІАЛЬНА СФЕРА ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

### SOCIAL SPHERE AS AN OBJECT OF FINANCIAL PROVISION

**Анотація:** В статті висвітлено сутність, актуальні проблеми та джерела фінансового забезпечення видатків на соціальну сферу в Україні. Проаналізовано фінансування соціальної сфери за напрямками у 2020-2022 роках. Запропоновано напрями підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення соціальної сфери.

**Ключові слова:** соціальна сфера, фінансування соціальної сфери, фінансове забезпечення, соціальний захист та соціальне забезпечення, бюджетні видатки.

**Abstract:** The article highlights the essence, current problems and sources of financial support for expenditures in the social sphere in Ukraine. The financing of the social sphere by directions in 2020-2022 was analyzed. Directions for increasing the efficiency of the mechanism of financial provision of the social sphere are proposed.

**Keywords:** social sphere, financing of the social sphere, financial support, social protection and social security, budget expenditures.

*Постановка проблеми.* В процесі ефективного соціально-економічного розвитку країни важливе місце займає соціальна сфера, оскільки саме в цьому секторі економіки здійснюється виробництво, розподіл і споживання матеріальних і нематеріальних благ, а також відбувається забезпечення розширеного відтворення людського капіталу за участю держави як гаранта економічного забезпечення якісного рівня життя населення.

Запорукою економічного благополуччя й розвитку в державі є соціальна підтримка населення. Виклики пов'язані з Covid-19 та повномасштабним військовим вторгненням РФ в Україну мають серйозний вплив на життя людей, економіку країни і потребують оперативного вирішення проблем пов'язаних з ними.

Забезпечення соціального захисту та розвитку соціальної інфраструктури допомагає створювати сприятливе середовище для розвитку економіки, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності країни в світі.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* Дослідження фінансового забезпечення соціальної сфери є актуальною темою для вчених у галузі економіки, соціології, політичних наук та інших суміжних галузях.

У галузі економіки питання фінансової стійкості соціальної сфери, роль державного бюджету у забезпеченні соціальних потреб населення та ефективність управління фінансовими ресурсами у соціальній сфері досліджують такі науковці як А. Бойко, Л. Гордієнко, Ю. Єрмаков, О. Задорожний, О. Люта, Л. Мельничук, Н. Пігуль та інші.

У галузі соціології питання взаємозв'язку між соціальними потребами населення та фінансовим забезпеченням соціальної сфери, соціальної відповідальності держави досліджують О. Яковлев, О. Штепа, Н. Белова та інші.

Таким чином, кожен з напрямів дослідження фінансового забезпечення соціальної сфери є важливим і потребує подальшого вивчення.

*Метою* даного дослідження є визначення сутності, підходів та стану фінансового забезпечення соціальної сфери, окреслення та узагальнення тих проблем, що впливають на ефективність чинного механізму фінансування соціальної сфери в Україні в сучасних умовах.

*Виклад основного матеріалу.* Кожен період розвитку суспільства має свої особливості, але серед них важливим індикатором розвитку держави є рівень соціального захисту та соціального забезпечення.

Регуляція соціальних процесів передбачає вирішення проблем, пов'язаних з функціонуванням соціальної сфери, і є прерогативою держави як у стабільній, а тим більше у транзитивній економіці. Але соціальна функція державних та суспільних інститутів не повинна обмежуватися лише турботою про соціально незахищені верстви населення, а й охоплювати всі сфери суспільного життя [2, с.193].

У складний час, який переживає сьогодні наше суспільство, головним завданням соціально-економічної політики держави має стати захист кожного, хто потребує допомоги та підтримки.

Сукупність галузей діяльності, які пов'язані зі здоров'ям, освітою, культурою, соціальним захистом, соціальними послугами та іншими аспектами життя людей, що стосуються їхнього благополуччя та добробуту об'єднує соціальна сфера.

Фінансове забезпечення соціальної сфери - це забезпечення необхідних ресурсів для функціонування і розвитку соціальних галузей. Це включає в себе фінансування будівництва та обслуговування соціальної інфраструктури, придбання обладнання та

матеріалів для надання соціальних послуг, оплати праці працівників соціальних установ та фахівців у галузі соціальної роботи.

Фінансове забезпечення соціальної сфери має важливе значення для забезпечення якісних та доступних соціальних послуг для населення. Це забезпечує людям можливість отримати необхідну медичну допомогу, освіту та інші соціальні послуги, які допомагають покращити їхній рівень життя та забезпечують соціальну стабільність у суспільстві.

Україна має різноманітні джерела фінансування соціальної сфери, які можуть бути урядовими та нерегульованими джерелами. До них належать:

- Державний бюджет. Це основне джерело фінансування соціальної сфери в Україні, яке забезпечується збором податків та інших платежів, які сплачують громадяни та підприємства. Ці кошти виділяються на фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та інших сфер.

- Місцеві бюджети. Місцеві органи влади також мають свій бюджет, який використовується для фінансування соціальних програм та послуг на місцевому рівні. До цих програм можуть входити фінансування місцевих шкіл, лікарень, дитячих садків та інших соціальних послуг.

- Іноземні джерела. Україна може отримувати фінансову допомогу від міжнародних організацій та інших держав, які допомагають країні в розвитку соціальної сфери. Наприклад, Європейський Союз, США та інші держави надають фінансову допомогу Україні для розвитку освіти, охорони здоров'я та інших соціальних програм. Важливою в умовах повномасштабної війни в Україні з РФ є допомога в сфері обороноздатності.

- Благодійність. Благодійні організації та фонди можуть надавати фінансову допомогу для фінансування соціальних програм, таких як допомога біженцям, підтримка сиріт та інші.

- Інші джерела. До інших джерел фінансування соціальної сфери можуть належати гранти, пожертвування фізичних та юридичних осіб, збори на благодійність, доходи від продажу державного майна, доходи від приватизації та інше.

Фінансове забезпечення соціальної сфери залежить від багатьох чинників, таких як рівень економічного розвитку країни, бюджетні можливості, соціальні потреби населення та ефективність управління фінансовими ресурсами.

Специфіка фінансового забезпечення функціонування соціальної сфери полягає в тому, що в таких галузях, як освіта, соціальне забезпечення, охорона здоров'я, культура переважає саме бюджетне фінансування, а в побутовому обслуговуванні, громадському харчуванні, частково у фізичній культурі більшість суб'єктів господарювання функціонують на засадах комерційного розрахунку, що передбачає самофінансування та кредитування [3, с. 32].

На підставі даних Міністерства фінансів України проаналізуємо обсяги та динаміку державного фінансування соціальної сфери табл. 1.

## Видатки зведеного бюджету України на соціальну сферу у 2020-2022 рр.

Назва показника	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	Млн. грн.	Частка	Млн. грн.	Частка	Млн. грн.	Частка
Усього	1595289,7	100.00%	1844377,7	100.00%	3043499,1	100.00%
Оборона	120374,1	7.55%	127527,3	6.91%	1142872,4	37.55%
Громадський порядок, безпека, судова влада	159506,3	10.00%	176149,3	9.55%	454431,5	14.93%
Охорона навколишнього середовища	9056,6	0.57%	10620,6	0.58%	5226,7	0.17%
Житлово-комунальне господарство	32214,5	2.02%	56894,5	3.08%	41160,1	1.35%
Охорона здоров'я	175791,2	11.02%	203610,4	11.04%	215275,9	7.07%
Духовний та фізичний розвиток	31710,9	1.99%	43358,4	2.35%	33636,0	1.11%
Освіта	252283,1	15.81%	312914,6	16.97%	290758,5	9.55%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	346719,5	21.73%	367346,6	19.92%	455186,2	14.96%

*Джерело: складено на основі даних [4]*

Як бачимо з даних таблиці розмір видатків бюджету у 2022 році зріс майже вдвічі, з 1595289,7 млн. грн. до 3043499,1 млн. грн..

На період 2020-2021 року найбільшим напрямом фінансування з державного бюджету була стаття «соціальний захист та соціальне забезпечення» частка якої до загальної суми видатків становила 21,73% та 16,9% відповідно.

У 2022 році, в зв'язку із початком війни в Україні, найбільшою статтею витрат стали витрати на оборону країни, які становили 37,55% державного бюджету. За даними Міністерства фінансів на 01.04.2023 року частка витрат зросла до 49,84% і становить 403414,6 млн. грн.[4].

Пріоритетним залишається фінансування соціального захисту та соціального забезпечення, який в 2022 році становило 455186,2 млн. грн. або 14,96 % державного бюджету

Видатки на освіту зросли зі 252283,1 млн. грн. у 2020 р. до 290758,5 млн. грн. у 2022 р., але частка у зведеному бюджеті зменшилась з 15,81% до 9,55%.

Видатки на охорону здоров'я також стабільно збільшувалися: з 175791,2 млн. грн. до 215275,9 млн. грн., але частка у зведеному бюджеті зменшилась з 11,02% до 7,07%.

Україна має численні проблеми у фінансовому забезпеченні соціальної сфери. Державні видатки на соціальну сферу в Україні є одними з найнижчих у Європі. Це призводить до недостатнього забезпечення соціальних потреб населення та обмеженого доступу до якісних соціальних послуг.

Недостатня ефективність використання коштів призводить до втрати фінансових ресурсів, які могли б бути використані для забезпечення соціальних потреб населення. Це пов'язано з низьким рівнем управління фінансовими ресурсами у соціальній сфері та відсутністю системи моніторингу та оцінки ефективності витрат.

Серйозною проблемою в українській соціальній сфері є корупція. Це призводить до зниження якості соціальних послуг та використання фінансових ресурсів для особистих цілей.

Україна потребує довгострокової стратегії розвитку соціальної сфери, яка відповідає б сучасним викликам та потребам населення. Відсутність такої стратегії призводить до відсутності планування та неефективного використання фінансових ресурсів.

Усі ці проблеми створюють значні виклики для фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні та потребують комплексного рішення для забезпечення належної якості соціальних послуг та задоволення соціальних потреб населення.

Важливими напрямками підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення соціальної сфери є:

- посилення відповідальності за нецільове використання коштів;
- оптимізація повноважень щодо розмежування видатків між органами влади всіх рівнів;
- залучення неурядових організацій до надання соціальних послуг із метою підвищення їх якості тощо.

*Висновки.* Отже, фінансування соціальної сфери в Україні є комплексним процесом, що залежить від різних джерел та рівня економічного розвитку країни. Відповідно, наявність достатнього фінансування забезпечує якість та доступність соціальних послуг для населення, що має важливе значення для забезпечення соціальної стабільності та розвитку країни в цілому. Для забезпечення ефективного фінансового забезпечення соціальної сфери необхідно також вдосконалювати систему оподаткування, забезпечувати боротьбу з корупцією та ефективним використанням бюджетних коштів.

#### **Список використаних джерел:**

1. Крупельницька І.Г., Євась Т.В., Жукова О.А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 4 (15). С. 372-377. URL: [http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/15\\_2018/63.pdf](http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/15_2018/63.pdf)
2. Шевчук І.Л., Черепанова В.О., Ставерська Т.О. Бюджетна система: навчальний посібник. Харків: Видавець Іванченко І.С.. 2015. 284 с. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Shevchuk\\_Iryna/Biudzheta\\_systema.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Shevchuk_Iryna/Biudzheta_systema.pdf)
3. Пігуль Н., Люта О., Бойко А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2015. №1(227). С. 30-35. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu\\_2015\\_1\\_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2015_1_21)
4. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/>

5. Швед В.В., Саранча І.Г., Канащук В.Л. Теоретико-методологічні засади надання соціальних послуг в громадах. *Подільський науковий вісник*. 2021. № 3-4. С. 80-86